

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Global utbredelse

Kongeørna har en vid utbredelse i den holarktiske region. Den hekker i store deler av Nord-Amerika, i Skottland, fra den skandinaviske halvøy gjennom Sibir til Stillehavet. Dessuten i Alpene, Middelhavslandene, deler av Nord-Afrika, samt deler av Asia. Arten deles inn i 6 underarter.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge hekker kongeørna i skogsbygder og fjelltrakter over det meste av landet. Den hekker dessuten på mange av øyene langs kysten, særlig fra Møre og nordover. Kongeørna er framfor alt knyttet til fjellskogen, og dens utbredelse i Norge samsvarer godt med utbredelsen av den nordboreale vegetasjonsregionen (Dahl m.fl. 1986). Vanligvis ligger reiområdene like ved skoggrensa til snaufjellet, hvor den jakter på hare og rype. Men den kan også hekke i åpne barskoger med stor avstand til snaufjellet. I tidligere tider hekket den ved Gyrihaugen og Harestua i Nordmarka nord for Oslo (Collett 1921).

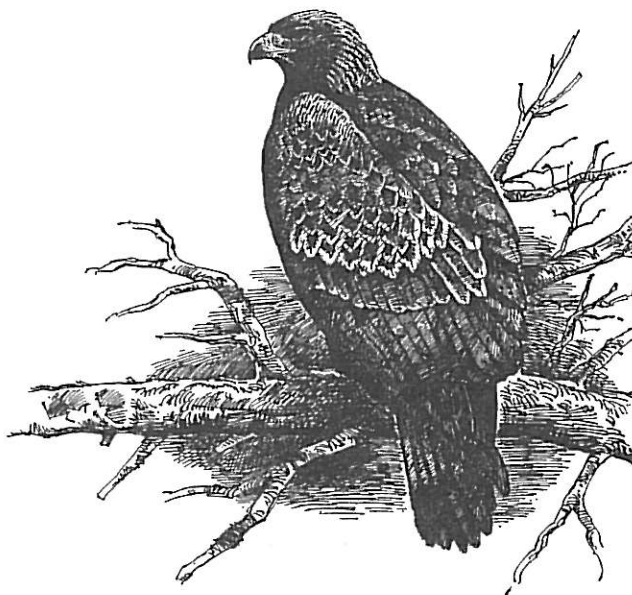
Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Kongeørnbestanden i Norge blir nå antatt å være i størrelsesorden 700-1000 par (Gjershaug 1991c). Tidligere bestandsanslag på 344-523 par (Hagen 1976) og 500 par (Gjershaug 1984) er mer et uttrykk for underestimert enn at det skal ha skjedd en så kraftig bestandsøkning. Trolig har kongeørnbestanden holdt seg relativt stabil siden fredningen i 1968. Likevel har det i noen områder tydeligvis forekommet nyetableringer. Særlig gjelder dette øyer på kysten hvor det er satt ut hare. I slike tilfeller har det hendt at kongeørna har fortrent havørna fra dens reirplasser, men ofte kan de to artene hekke i nærheten av hverandre, og kan enda alternere om å bruke samme reirplass (Willgøhs 1961).

Til sammenligning er bestanden i Sverige beregnet til 600 par og i Finland til 220 par. Totalbestanden i Europa er anslått til 5600 par (Watson 1992).

Avstanden mellom nabopar varierer mye avhengig av næringstilgang og egnede reirplasser. I viltrike områder med godt tilbud av reirplasser kan naboavstanden være helt nede i 3 km (Ø. Lunde pers. medd.), men ligger vanligvis på ca. 10-15 km. I et studieområde på Dovrefjell var den gjennomsnittlige naboavstanden mellom 10 kongeørnpar 11.3 km, og varierte fra 4 til 18 km. Dette tilsvarer en bestandstetthet på 1 par pr. 100 km² (Gjershaug, unpubl.). I Hordaland var gjennomsnittlig naboavstand 16 km, og bestandstettheten 1 par pr. 200 km² (Bergo 1984a). I samme undersøkelse ble aktivitetsområdet for 3 godt studerte par beregnet til min. 32 km², min. 50 km² og 100 km². Bestandstettheten i Aust-Agder er beregnet til 1 par pr. 170 km² (Pfaff 1993).

Kongeørnparene har flere alternative reirplasser med en innbyrdes avstand på opptil 6.5 km (Gjershaug 1981), noe som vanskeliggjør arbeidet med å registrere antall par i et område.

Hekkebiologi

Kongeørna kan på tross av sin størrelse være forbausende anonym i reiområdet, slik at hekkeplassen lett blir oversett. Reiret plasseres enten på ei hylle i bergvegg, eller i et stort tre, vanligvis furu. I Møre og Romsdal og Hordaland lå henholdsvis 98% og 100% av reirene i bergvegg (Gjershaug 1981, Bergo 1984b), mens lenger øst i landet er trehekkning vanligere. I Rondane lå 88% av reirene i bergvegg (Fremming 1982), og i Nord-Østerdalen lå ca. halvparten av reirene i bergvegg (Ø. Lunde pers. medd.). Den tar ofte til takke med forholdsvis små bergvegger. Reiret plasseres vanligvis på ei hylle som er beskyttet av et overheng. Når reiret plasseres i trær, velger den oftest store trær med kraftige greiner. Kongeørnreirene ligger vanligvis i midtre tredel av treet (Lunde 1991). Reirtrær har i Sverige en gjennomsnittsalder på 335 år (Tjernberg 1983). Den legger vanligvis 2 egg i slutten av mars eller begynnelsen av april. I Møre og Romsdal varierte eggleggingstidspunktet fra 4. mars til 27. april (Gjershaug 1981). Etter en rugetid på ca. 43 dager og en reirungeperiode på 10-11 uker, har kongeørna ungene på vingene i løpet av juli. Kongeørna står ofte over hekkingen i år med liten småviltbestand.

Trekkforhold

Voksne kongeørner er vanligvis standfugler og kan sees i reiområdet hele året. Ungfuglene derimot trekker oftest ut mot kysten eller sørover i landet utpå høsten. Av mer kjente overvintringslokaliteter for unge kongeørner kan nevnes Værøy i Lofoten, Herøy i Møre og Romsdal og Bjerkreim i Rogaland. Det er også gjenfunnet norske kongeørner i Sør-Sverige.

Jan Ove Gjershaug

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

- 126 ● Konstatert hekking
- 96 ● Sannsynlig hekking
- 246 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad (kart): 50 x 50 km
(antall B-, C- og D-koder henviser imidlertid til 10 x 10 rutene arten er påvist i)

